

EL DRET POLÍTIC CATALÀ

per
PERE CUXART

INTRODUCCIÓ

Es fa difícil parlar del que és el Dret Polític català perquè ens manca el principal. Ens manca el Dret Polític català que es pugui considerar vigent, o si voleu, aplicat en la pràctica. Les nostres institucions anteriors al 1714 varen desaparèixer i en va quedar únicament el Dret privat. La Generalitat va promulgar un Dret polític, molt limitat perquè molt limitades eren les seves facultats, que va ser abrogat el 1939. No podem, doncs, parlar de Dret polític actual.

Però en això, com en altres coses, el passat ens assenyalava el pervindre. Tant el dret anterior a 1714 com el de la Generalitat ens donen uns criteris que podem considerar els que històricament va produir Catalunya com a principis autòctons de Dret Polític. I són tan rics que és possible extreure'n unes premises que si bé avui hauran d'ésser desenvolupades i posades a l'hora de l'esperit dels nostres dies, són antecedents altament vàlids per fer-ho i perquè puguem avui parlar d'una doctrina jurídicopolítica catalana amb profundes arrels en el sentiment popular, de manera que els legisladors de la nova Catalunya no començaran del no-res, sinó que, com ens toca fer sovint als catalans, recomençaran.

Examinarem, dividits per capítols, diversos aspectes del que han estat, del que són, el principis bàsics del nostre Dret públic.

N A C I Ó

Abans del 1714 els escriptors, catalans o no, parlen de Catalunya com «nació». Això evidentment no comportava l'addició dels conceptes que la posterior teoria de les nacionalitats va unir a aquesta paraula. El catalanisme polític, sobretot després de PRAT DE LA RIBA, usa també aquesta paraula. És interessant en aquest punt constatar que EIXIMENTS, entén per nació la identitat de llengua i de dret. I ho ha sentit així el nostre poble que per preservar la nostra identitat s'ha aferrissat sempre en la defensa de les dues coses. Notem també que aquesta convicció d'ésser una nació no ha anat lligada a la idea de que això comporta necessàriament un deslligament absolut de qualsevol altra, però que sí ha comportat la idea de tenir una organització política pròpia.

DEMOCRÀCIA

L'antecedent més clar ens el dona l'Estatut de 1932 quan diu que Catalunya s'organitzarà en règim democràtic. I l'article 1.er de l'Estatut Interior de Catalunya que explicita que el poder a Catalunya emana del poble, que l'exerceix mitjançant els organismes de la Generalitat.

Però àdhuc els antecedents de les nostres institucions d'origen medieval abolides el 1714 ens porten a aquesta mateixa conclusió. Catalunya, que va formar el primer parlament de la història, va donar-se un règim que avui no anomenaríem democràtic, però que vist des de l'òptica de l'Edat Mitjana era el més progressiu possible. El Rei no va tenir mai poder absolut, fins que per la força va ser imposat per Felip V, sinó que estava obligat a complir les lleis que no es promulgaven sinó per acords o pactes entre les Corts i el sobirà. Aquest sistema neix paulatinament de la pròpia substància del poble. EIXIMENIS l'eleva a doctrina política — Lo dotzè CLVI i CLVII — quan escriu que tota comunitat es constitueix per un pacte pel que lliurement decideix constituir-se com a tal comunitat. I per un altre pacte pel que no solament elegeix qui l'ha de governar, i amb quines limitacions i garanties el governarà, sinó que àdhuc pot escollir la forma de govern, amb un príncep — monarquia — o sense — el que avui en diríem república — si bé ell es decanta pel que ara se'n diria monarquia constitucional. És de citar-lo quan diu que «Jamés les comunitats no donaren la potestat absolutament a ningú sobre sí mateixes, sinó amb certs pactes i lleis».

LLIBERTAT

El règim de llibertats polítiques estigué plenament reconegut per les normes de la Generalitat restaurada el 1932 que, ultra les garanties usuals en els països democràtics, encara hi afegia la no discriminació entre natis o no.

No era nova la idea. Recordem la famosa frase de Pere III: «El nostre poble és franc...» amb la que emparava el dret del poble a oposar-se a un projecte polític seu. EIXIMENIS diu que: «*Els regnes i senyories que es regeixen per poder absolut i per pròpia voluntat del regidor, sense llei i pacte amb els vassalls, son senyories tiràniques*». I en Corts de Barcelona, el 1481 el rei diu: «Poc valdria fer lleis i constitucions si no eren per nos i nostres oficials observades». I els tractadistes, CALLÍS, VIRIDARIUM, MIERES, i inclús FONTANELLES, ja en alça la idea del poder absolut dels monarques diu ben clar que «El rei a Catalunya no té potestat absoluta». (Dec. decis. 530, núm. 24). Aquesta idea de les limitacions de l'autoritat és la base de les llibertats dels governats. Per això EIXIMENIS (*Regiment*, Cap. XI) insisteix en que el rei és el primer obligat a complir les lleis, que són per damunt ell, perquè sinó, no són efectives, «*i fan de la llei tela d'aranya, que no pot retenir res que sia fort, mes reté mosquits i coses sense força*». (Reg., Cap. XI.)

IGUALTAT

En la normativa de l'autonomia de 1932 es manifesta la igualtat de tothom davant la llei i aquest principi es desenvolupa en les lleis de majoria d'edat fixada

ja aleshores als 21 anys — era als 25 — i en la llei de drets de la dona a la que atorga els mateixos drets que a l'home en el matrimoni.

Dels nostres antecedents legislatius i doctrinals d'abans de 1714 podem citar l'Usatge *Quoniam per iniquum* que assenyala la igualtat de tothom davant el rei; i MIERES (col. 9, núm. 44) fa seva la frase de Job «despullat vaig venir al món» per treure'n la conclusió de la inicial i bàsica igualtat de tothom i de l'accidentalitat de les desigualtats posteriors.

Mereixeria un capítol apart el principi de la necessitat d'un estat de dret si no fos ja conseqüència lògica del present. Però valdrà remarcar la seva perfecta estructuració en el règim de la Generalitat de 1932 i l'antecedent de la declaració de Pere II en Corts de 1283: «Prometem i encara volem i ordenam, per nos i per els successors nostres, que observarem i farem observar», que «nos i oficials nostres no despullin algú o algunes de qualsevol condició o estament sien, sens coïncidència de causa».

PACTISME

Més que un principi jurídic ha estat un tarannà col·lectiu. Bé que les lleis es feien per pacte, però àdhuc en el demés va ésser sempre un criteri seguit de no acabar els conflictes en victòria i derrota sinó en transacció. L'acceptació del minvat Estatut de 1932 n'és exemple, com en temps reculats ho foren la pròpia composició de les Corts, i la fórmula del Compromís de Casp, sense judicar-ne ara el resultat, però que en el seu temps fou un procediment absolutament inèdit.

PRACTICISME

Característica és aquesta menys esbombada que l'anterior, però també present. Fora de seguir construccions mentals potser molt coherents, es va sempre a buscar una solució que en la pràctica resulti viable i eficaç. Evidentment, va íntimament lligada al pactisme, però la fem ressaltar apart perquè no n'és solament causa o efecte, sinó que constitueix característica pròpia. Seguint els models a l'abast en el seu temps el 1932 es plantejà el problema de la representació de l'Estat a Catalunya, com hi havia hagut el Virrei en temps antics. La solució va ser la de fer representant el propi President de la Generalitat, fórmula gens teòrica, però sí molt pràctica. En el nostre dret antic trobem que la Llei neix comunament del costum. És a dir, la llei ja ve avalada per una experiència i una pràctica. És nascuda del propi sentir espontani del poble.

Remarquem en aquest sentit, i lliguem-ho amb el que té també de sentit d'equitat, que tant FONTANELLA (Dec. 3 núm. 17) com MIERES (col. 6 cap. 1, núm. 10) admeten que una llei, àdhuc justa pot tenir en determinat cas conseqüències injustes i que en tal cas no s'ha de complir. La raó és de que ja no produeix un bé comú, que és la finalitat de la llei, i que és de presumir que el legislador no ho voldria.

En el nostre Dret Procesal anterior a 1714, coincidint en part amb un aspecte del procediment judicial anglès, el Jutge en iniciar-se un plet, havia de cridar les parts interessades i raonar amb ells directament sobre la veritat dels fets i la solució justa. Fórmula clarament encaminada a trobar solucions pràctiques i ràpides i a acostar-se a la realitat viva.

Afegim-hi, encara que sigui tema més aviat econòmic, l'opinió d'EIXIMENIS a favor de la limitació d'oficis improductius i l'obligació de tothom de treballar.

INDEPENDÈNCIA DEL PODER JUDICIAL

Tema sempre viu i mai no assolit del tot. La Generalitat la tenia reconeguda en el seu Estatut interior, i en el nostre dret antic els reis es comprometen repetidament a no interferir-se en els litigis.

SUBORDINACIÓ A L'INTERÈS PÚBLIC

És de remarcar l'opinió d'EIXIMENIS que de la coneguda definició de que la llei i la justícia ha d'atendre l'interès públic i donar a cada un el que és seu, en destaca la primera premisa com a molt més important que la segona, perquè el que va a favor de l'interès públic ja afavoreix també els seus components. De molt interès és això quan hem vist tant el contrari. Però a profit del públic no vol dir de l'Estat, que no és el mateix. EIXIMENIS diu: «així com la medicina no és feta pel profit del metge, ans és per procurar salut al malalt, així la llei no deu ésser feta per profit del príncep ni d'altre en particular, mes a profit de la cosa pública».

L'Estatut interior de Catalunya de 1933 declara expressament la subordinació de tota la riquesa del país als interessos generals.

AUTONOMIA MUNICIPAL

Les facultats donades al Consell de Cent barceloní i a d'altres institucions ciutadanes de Catalunya són bon antecedent a la Llei Municipal votada pel Parlament de Catalunya i de la proclamació de l'autonomia dels municipis feta per la Generalitat.

FEDERALISME

La reclamació de l'Estatut de 1932 obrí a la Constitució de la República la possibilitat d'autonomia per a les altres nacionalitats i pobles d'Espanya. La tendència federalista a Catalunya és prou coneguda per a que sigui necessari glossar-la ací. Però això tampoc és cosa moderna. Ja EIXIMENIS deia que cada terra ha de fer la seva pròpia llei entenedora dels naturals i s'ha de regir pels seus costums. Per això Catalunya en el curs de la seva història no presenta afanys anexionistes. Adhuc en el cas del País Valencià el que fa és constituir-hi una nació nova amb les seves propies lleis i governada pels seus habitants, en la mesura en que es pot parlar així tractant-se d'aquells temps. Implica també el rebutg de l'imperialisme.

L'entusiasme que a Catalunya ha despertat la idea de la unitat d'Europa, basada en el federalisme abona la tesi de que aquesta és una idea íntimament implantada en el sentir del poble català.

PROGRESSISME

Hem vist com Catalunya en el seu dret públic, en les seves institucions, sovint s'avança als temps. Veiem com quan la llibertat i la democràcia eren desco-negudes, les estableix en forma certament incompleta i embrionària, però que permet suposar que si la seva evolució no hagués estat interrompuda hauria produït una democràcia moderna per un procés natural d'evolució sense traumes. Hem donat molta importància als precedents molt antics, avui potser inviables però, que marquen una pauta i ens encoratgen. No ens cal seguir ara aquesta o aquella tradició. La veritable tradició a seguir, més que cap altra, és la d'haver estat sempre un poble de vanguardia. El primer poble que reuneix un parlament, i que ho fa per tal d'evitar les guerres (*Pau i Treva*), el que vol resoldre per compromís els plets polítics, dels primers en alliberar els serfs de la terra, el que posa límits importats al poder dels reis. La tradició nostra és, doncs, la d'anar sempre davant en la problemàtica del temps, i de servir aquelles dues característiques que, al dir d'EIXIMENIS, ens fan ser una nació: la llengua i el dret.

CONCLUSIÓ

Per tant, ens toca ara reclamar un òrgan legislatiu en el marc de la nostra autonomia, que ens doni una amplitud legislativa suficient per revaloritzar la nostra identitat i instaurar una democràcia que promulgui les nostres lleis polítiques promovent la llibertat, la igualtat i l'esperit solidari, la pràctica de la tolerància, el pluralisme i el pacte, la consecució de fórmules d'eficàcia pràctica, la subordinació de l'interès privat al públic, la independència del poder judicial i l'autonomia municipal; i que promogui, per mitjà de solucions d'inspiració federal, la unió de tots els pobles d'Espanya i d'Europa.